

0 Generelt

01 Innhold

Dette bladet beskriver materialer (virke), utforming, oppsetting (verk), bruk og vedlikehold (vøling) av skigarder brukt som avgrensing av et uteareal. Bladet omtaler dessuten beslektede konstruksjoner som hongard og rajegard. Hensikten med bladet er å bidra til å holde en tradisjonell og bærekraftig byggeteknikk i hevd.

02 Definisjon

Kva er ein skigard?

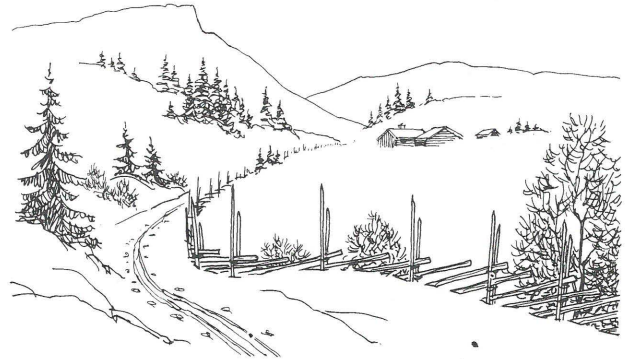
Ein skigard er så mange rare ting:

Ei rad med stokkar sett som eit gjerde, eller eit stengsel i ditt eige sinn.

Ein gamal fordom, eit raseskille, hat og misunning eller aversjon [727]

En ekte skigard er et gjerde som består av skier (kløyvde trestammer) lagt på skrå på surringer om staur satt parvis ned i bakken, se fig. 02 a.

Hongard og rajegard bygger på det samme konstruktive prinsippet som skigarden, men skiene er erstattet

med bakhon (avfallsprodukt fra skurproduksjon), hhv. rajer (tynne, ukløvde trestammer).

I dette bladet benytter vi samlebetegnelsen skigard om disse tre typene, dersom annet ikke tydelig går fram. Bordgard imiterer utseendet til skigarden, men bygger på et helt annet konstruktivt prinsipp basert på enkeltstaur og spiker, se fig. 02 b.

Fig. 02 a
Ekte skigard

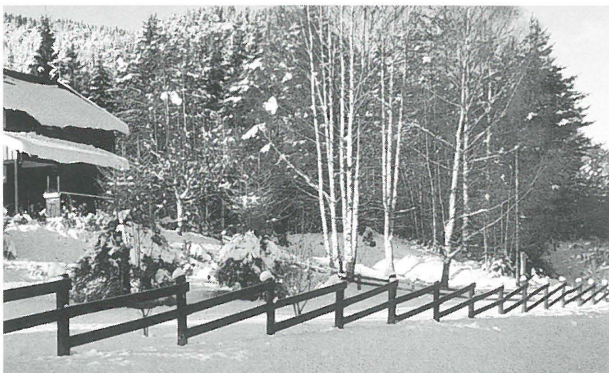

Fig. 02 b
Strengt utformet bordgard med skigardmotiv, benyttet som hagegjerde.

03 Lovverk

031 *Gjerdeplikt.* Plan- og bygningslovens (pbl) § 103 omhandler gjerdeplikt. Gjerdeplikten gjelder først og fremst mot veg i tettbygde strøk, men kan også pålegges mot nabotomt.

032 *Grannegjerde,* utforming og deling av utgifter til dette, er omhandlet i lov om grannegjerde. Man har rett til å sette gjerde i nabogrensa dersom man bekoster det selv (§ 6). Dersom gjerdeplaceringen må avvike fra grenselinja, skal det avvike like mye til hver side og ikke mer enn 0,5 m (§ 4).

033 *Sikkerhet mot drukning.* Skigard brukt som inngjerding av basseng, brønn eller dam, herunder private svømmebasseng, skal oppfylle pbl § 83. Kravene er konkretisert i teknisk forskrift til pbl (TEK) § 7-48, hvor veiledningen krever at inngjerdingen skal gå helt ned til marken, være min. 1,50 m høy, ha solid fundament og være så tett at barn ikke kan komme gjennom.

034 *Byggesaksbehandling.* Innhegning med høyde inntil 1,5 m er unntatt krav om søknad og tillatelse, jf. forskrift til pbl om saksbehandling og kontroll (SAK) § 7-7. Veiledningen til SAK presiserer at med innhegning som kan settes opp uten søknad, menes enkle, lette konstruksjoner som f.eks. skigard. Dersom innhegningen står i frisisone mot veg er den likevel søknadspliktig dersom den er høyere enn 0,5 m over kjørebane. Kommunen kan ha andre bestemmelser som gjelder foran forskrift.

04 Henvisninger

- Plan- og bygningsloven (pbl) med forskrifter
 Lov om grannegjerde
 Norsk Standard:
 NS 3479 Prosjektering av bygningskonstruksjoner. Dimensjonerende laster, med Tillegg A1 (vindlaster)
 Planløsning:
 241.012 Mindre tiltak som er unntatt søke- og meldeplikt. Del I og II
 241.015 Søknad og godkjenning – enkle tiltak
 Byggedetaljer:
 432.101 Kjemisk trebeskyttelse mot sopp, insekter og marine borere
 631.631 Fundamentering av lette konstruksjoner
 571.523 Trelast av gran og furu. Egenskaper og dimensjoner

1 Bakgrunn

11 Ordenes opprinnelse [728]

- 111 *Ski* stammer fra norrønt *skíð* (kløvd trestykke) og blir brukt om ski til skigard, vedski, slalåmski o.l. Sammenlikn med engelsk *shide* og tysk *Scheit* (vedski), samt latin *scindo* (skille). Ord av samme rot er *skjede*, *skje* (oppr. et spon), *skjold* (oppr. en fjøl).
 112 *Gard* stammer fra norrønt *garðr* (gjerde, innhegnet jordstykke, hage, gårds plass, gård, befestet sted). Sammenlikn med gotisk *gards* (gård, hus, familie), engelsk *yard*, germansk *garten* (som har ført til fransk *jardin* og engelsk *garden*). I dag brukes også *gard* i ordene (kongens) *garde* og (hel-) *gardere*. Ord av samme rot er (buk-) *gjord*, *krets* og *kor* (alterrommet i en kirke).
 113 *Sammensetningen skigard* (skíðgarðr) har parallell i angelsaksisk *scíðweall* med samme betydning.
 114 *Hon eller hun* (opprinnelig *bakhon*) har betydningen ytterste, barkledete planke av en tømmerstokk. Det norrøne *hunn* betyr firkantet trestykke, terning, kubbe, og peker egentlig på den firkantede stokken som blir igjen etter at *bakhonene* er fjernet.
 115 *Raje* kommer fra den norrøne flertallsformen *ráir* av ordet *rá* (stang). Det opprinnelige ordet lever i dag som *rå* (horisontal stang til å henge et rektangulært seil på).

12 Før i tiden

Heilt innåt skogen
 står der ein skigard, mosegrodd og grå.
 Han er til nedfalls, og søkk isaman,
 men som eit minnesmerke her han står.
 Ein gong var dette eit viktig stengsel
 som verna åkeren mot krøtterfot. [727]

- 121 *Bruksområde*. Skigarder har tradisjonelt vært benyttet som grensegjerde mellom innmark og utmark og mellom beitemark og slåttemark eller åker i de skogrike områdene på Østlandet og i Trøndelag. Skigarder har også vært brukt som gjerde mellom innmark og veg. Utslåtter (slåttemyrer, slåttenger i skog og på fjell) har vanligvis ikke hatt slik innhegning. Likeledes har sjelden tunet vært avgrenset med innhegning mot omkringliggende kulturmark. Steingjerder har vært mer dominerende i områder med

mye åkerstein av rimelig størrelse. I områder med lite tilgang på egnet stein og rettvekst trevirke, har ris- eller briskegjerder fylt skigardens funksjon.

- 122 *Praktisk funksjon*. Skigardens funksjon var først og fremst å stenge ute dyr; ville som tamme. Videre skulle skigarden markere eiendom og dermed holde naboer og vegfarende unna. Oppsetting av skigard der grensen var omtvistet, fungerte som opptrapping av konflikt.
 123 *Klimatisk funksjon*. I Lesja og andre nedbørsfattige fjellbygder har skigarder satt parallelt med 8 til 16 m mellomrom utover jordene vinterstid fungert som snøfangere for å hindre for dyp tele og sikre god vårblyøte. Sommerstid har de fungert som leskjerming for grøden. Skigardene ble demontert ved vår- og skuronn [725]. Forsøk har påvist 40 % økt avling ved slik bruk av skigard [726].
 124 *Rituell funksjon*. I tidligere tiders verdensanskuelse besto omgivelsene av makter som var enten gode eller onde. Å kultivere et stykke jord var å trekke et sted ut av en naturlig sammenheng, og dermed risikabelt. Innmark ble ofte «vigslet» ved at man bar ild rundt den, enten når den var nybrutt eller årlig. Deretter var det viktig å holde en klar grense mellom utmarka, hvor maktene drev sitt frie spill, og innmarka, hvor menneskene forsøkte å holde de onde i sjakk. Skigarden var en del av denne avgrensningen, selv om vi ikke kjenner til at man har ofret til skigarden slik som man ofret til grensesteinene [723].
- ### 13 Nå til dags
- Ein gamal skigard
 som står og vitnar om ei svunnen tid,
 det er ei soge om gamal storheit
 – kamp mot naturen, kamp som er forbi.
 Nå vert det kjempa på andre frontar,
 men nye skigardar det har me lell. [727]
- 131 *Avsluttet bruk*. Til inngjerding av landbruksarealer har egenproduserte skigarder etter hvert blitt erstattet med innkjøpte nettingprodukter.
 132 *Bruk*. Skigarder har vært og blir fortsatt benyttet til å holde husdyr og andre uvedkommende borte fra fritidsbebyggelse. Skigarder blir også benyttet til innhegning av boligeiendommer i landlige omgivelser. I begge disse tilfellene kan en skigard være et naturlig valg. Det økonomiske aspektet er her ikke så viktig fordi gjerdelengden er begrenset (i forhold til inngjerding av landbruksarealer), og fordi tilvirkingen kan ha et preg av hobbyvirksomhet og rekreasjon.
 133 *Rituell bruk*. Skigard er et nesten like sentralt norsk ikon som stabbur. Skigarden har en symbolsk og identitetsbekreftende verdi som noe norsk. I slik hensikt blir skigarder av og til brukt i bymessig bebyggelse og ferdighusområder. Resultatet blir ofte at skigarden virker malplassert. I slike tilfeller bør man heller benytte et mer bearbejdet skigardsmotiv, f.eks. bordgard, se fig. 02 b.
 Skigard er symbolet på kommunevåpenet til Gjerdrum kommune.
 134 *Stemningsbruk*. I ren nostalgisk hensikt blir skigarder hyppig brukt i butikkenes juledekorasjoner, gjerne i så falleferdig tilstand som mulig og til bristepunktet neddyngnet av snø. Skigarder er også en populær bakgrunn ved portrettfotografering, særlig bryllupsbilder og andre gruppebilder. Bilder eller tegninger av skigar-

der er en viktig ingrediens på julekort, gjerne i kombinasjon med dompapp eller nek, oftest begge deler.

2 Belastninger

21 Generelt

Innhegning av landbruksområder krever lange gjerder med fysisk styrke til å hindre husdyr i å forsyne seg i matfatet. Innhegningen må derfor være sterk, varig, billig, samt lett å bygge og vedlikeholde. Den gangen billig betydde egenprodusert og der tilgangen på virke har vært rimelig, har skigarden over tid vist seg å være et godt svar på disse funksjonelle kravene.

22 Naturlaster

Skigarder bør som et minimum dimensjoneres til å kunne motstå naturlaster i henhold til NS 3479. På grunn av skigardens røe overflater og spinkle konstruksjon i y-aksen, vil lasttilfellet med oppbygging av mye våt snø og sterk sidevind være kritisk.

Fallende trær (snøbrekk eller vindfall) er ikke tatt med i NS 3479. Selv om skigarder er hyppigere utsatt for slike naturlaster enn andre byggverk, vil det være uøkonomisk å dimensjonere skigarder til å motstå slik last. Rekonstruksjon ved skadetilfeller vil være tilstrekkelig, se pkt. 63.

23 Nyttelaster

231 *Horisontale laster.* NS 3479 angir at brystninger skal kunne motstå en horisontal last mot øvre kant på 0,4 kN/m. Dersom ikke skigarden forventes å skulle motstå fotballfans eller festsugen ungdom, anses standardens krav å være tilstrekkelig. Horisontale punktlaster, som angrep av mannevond geitebukk, vil fordeles over flere staurpar.

232 *Vertikale laster.* NS 3479 stiller ingen krav om motstand mot vertikal last. Den hyppigst forekommende vertikale nyttelasten vil være ca. en tredel av kroppsvekten til samtalende personer som lener seg på skigarden for å avlaste sine bein, anslagsvis 0,5 kN/m. Dette må regnes som en langtidslast. Typiske vertikale korttidslaste vil oppstå ved overkltring, og man bør dimensjonere for 1,5 kN punktlast. Se for øvrig pkt. 58.

3 Virke

31 Skier

311 *Ekte skier* består fortrinnsvis av kløyvde stammer av rett og ikke solvridd tynningsgran. Andre treslag, f.eks. furu, kan benyttes der tilgangen er bedre. Stammene kvistes, deles i lengder på 3,0 til 3,5 m og kløyves. Kløyving kan utføres med øks og kiler eller med redskap tilpasset traktorens hydraulikkuttak. Man bør tilstrebe en barkbredde i rotenden på 50 til 80 mm. Dette oppnås ved variabel kløyvingsgrad, avhengig av dimensjonen på den enkelte stammen, se fig. 311. Bar-

king av skiene er ikke nødvendig, da kløyvekinnene gir tilstrekkelig uttørring av virket.

Gamle ski går også under betegnelsen «ekte skier». Fabrikatet er av underordnet betydning, men det er vesentlig at skiene er av tre og ikke glassfiber.

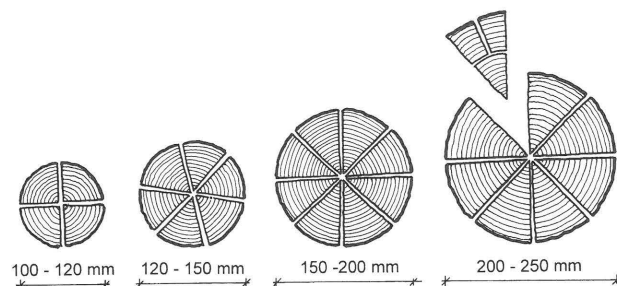

Fig. 311

Kløyvingsgrad som funksjon av stammediameter. Kvart- til åttendedelskløyving er mest brukt.

312 *Bakhon* produseres industrielt og leveres i to kvaliteter.

Førsteskuren er ukantet og kan gi svært stor breddevariasjon mellom rot- og toppende. Andreskuren er kantet, i hvert fall i rotenden, og gir derfor mye jevnere bredder og en penere hongard, se fig. 312.

Hon av treets rotstokk kan bli markert tykkere i rotenden. Rotenden bør da kuttes av, slik at man får jevnere tykkelse på materialene i garden. Toppender som er så tynne at de blir vinglete, bør også kuttes av.

Fig. 312
Hongard

313 *Rajer* (tynne, rettvekste, ukløyvde stammer) kan egne seg til skigard, men må slintrebarkes før bruk for å sikre tilstrekkelig uttørring av virket, se fig. 313. Dette er spesielt viktig dersom man benytter bjørkerajer.

Fig. 313
Rajegard fra Finnmark. (Foto: Kjell Borgen)

32 Staur

321 *Treslag og virke.* Staurene bør være stammer som er kvistet og slintrebarket, helst gran underskog fra tett granskog. Stauremetnet bør ha kvist som vokser nedover, det viser at treet har hatt en vanskelig oppvekst og derfor har utviklet varig og hardt virke. Gran vokst på myr eller næringsfattig grunn gir også virke som er mer motstandsdyktig mot råte enn hurtigvokst gran. Einerstaur er svært motstandsdyktig mot råte, men de fleste steder vil det være begrenset tilgang på rett-vokste stammer med tilstrekkelig lengde. Furustaur med stor andel kjerneved er også velegnet.

Trykkimpregnert staur fås kun som maskindreid gjerdestaur. De har dårligere heft for surringene og for grov dimensjon til å egne seg til skigard. Dessuten er de flatt avskåret i toppenden, noe som vil gi en kollete skigard, se fig. 321.

Fig. 321
Trykkimpregnerte staur, ståltrådsurringer og horisontalt avkuttet hon gir en kollete og altfor frisert skigard. Uheldig løsning

322 *Bearbeiding.* Man tar ut staur i to kvaliteter; hovedstaur med 2,0 til 3,0 m lengde og 50 til 70 mm diameter i rotenden og hjelpestaur med 1,5 til 2,0 m lengde og 40 til 50 mm diameter i rotenden. Rotenden spisses til en jevnt avrundet spiss, omtrent som et rifleprosjektil. Bli spissen for spiss, vil den lett knekke. Fordi staurene står i jord, er de mer utsatt for råte enn resten av skigarden. Ved å brenne den spissede enden av stauren, får den en forkullet overflate som forlenger levetiden i jord. Toppenden bør være ubearbeidet eller hogd av med et skrått snitt for god avrenning av regnvann. Staurene skal ikke friseres til jevn høyde etter oppsetting. Det skal være høyde å gå på slik at staurene kan gjenbrukes selv om den jordfestede enden råtner bort, se pkt. 65.

33 Surring

331 *Vidje.* Staurparet surres sammen med vidje, dvs. en myk og seig kvist eller rotrenning. Kvist av vier eller selje og røtter av bjørk er særlig myk og seig, men kvist eller rotrenninger fra de fleste treslag kan benyttes.

332 *Gransvei.* I mange distrikt har man benyttet spesialproduktet gransvei (gransveg) til surring. Til gransvei benyttes små, tynne og myke granplanter (høyde ca. 1,2 m, største diameter ca. 20 mm) som har hatt ekstra trange vekstvilkår. Virket tas seint på våren når sevjen har gått helt opp. All kvist unntatt de øverste tustene fjernes fra stammen, stammen splittes i to fra toppen og ned, og emnene oppbevares i vann.

333 *Hårk.* Man kan også benytte prefabrikkerte ringer (hårk) til surring. Hårk lages av einerkvist lange nok til å legges i to-tre runder. Andre runde tvinnes rundt den første. Hårk har diameter på 150 – 250 mm. Lesjaskigardene, som ble demontert to ganger i året, var surret med hårk. Ordet hårk har flertallsformen herk, som i dag brukes synonymt med plunder, hvilket kan si noe om egnetheten til hårk.

334 *Simpel surring.* Dersom man synker så dypt som til å benytte ståltråd til surring, bør man som minimum benytte forsinket jernbindertråd.

4 Utforming

41 Terrengtilpassing

En skigard er en meget fleksibel gjerdekonstruksjon, og er lett å tilpasse terrengets linjer. Uten brudd i rytmen kan skigarden passere f.eks. bekkeskjæringer og likevel tette helt ned i skjæringen, se fig. 41. Likedan kan skigarden følge mykt buete grenselinjer, og den kan knekkes i enhver vinkel.

Skigarder krever løsmasser for fundamentering.

Fig. 41
Skigardene følger vegens og terrengets myke linjer.

42 Høyde

Dersom ikke spesielle brukskrav tilsier noe annet, bør overkanten av skiene være ca. 1,1 m over bakken. Man bør tilstrebe at overkant av skiene tilnærmet følger terrenget, men tilfeldige terrengsprang som store enkeltstein eller bekkeskjæringer bør jevnes ut. Derimot bør staurene være høye og rage godt over skiene. Staurene bør ha en tilfeldig variasjon i høyde, se pkt. 322.

43 Staur- og skitetthet

Avstanden mellom staurparene bør være maks. 40 % av skilengden. Vanligst er avstander på 0,7 – 1,0 m, men med lange skier og gode grunnforhold kan det være forsvarlig med avstander opp mot 1,5 m. Staurtettheten bør være den samme for hele skigarden, bortsett fra ved hjørner, åpninger o.l. hvor staurene bør stå noe tettere enn i garden for øvrig.

En skigard bør minst ha 4 – 5 skier i høyden, dog ikke over 8 – 10. Tettere skigarder vil falle utenfor bestemmelsene i SAK § 7-7. Skienes lengde og skigardens

høyde tilsier at vinkelen mellom skiene og skigardens overkant bør være 15 – 20°, dvs. ca. 1 : 3.

44 Arkitektonisk uttrykk

En skigard bør se ut som den har grodd fram av seg selv, se fig. 44 a. Skigarder bør formgis mykt og med en utsøkt naturlig tilfeldighet. Med gjennomtenkt tilpassing kan skigarder i opprinnelig form passes inn i moderne anlegg, se fig. 44 b.

Fig. 44 a
Skigarder bør se ut som om de er en del av landskapet.

Fig. 44 b
Rasteplass. Skigarden er avsluttet med en granittavviser for å hindre påkjørsel. (Ved Sperillen i Oppland)

5 Verk

51 Planlegging

Framdriften i oppsetting av skigard går fram av fig. 51. Skiene legges med rotenden opp. Ved grunder og betydelige åpninger i skigarden er det penest å la rotenden til skiene peke mot åpningen fra begge sider, se fig. 56 b. Det betyr at man må starte oppsettingen ved åpningen. At skiene

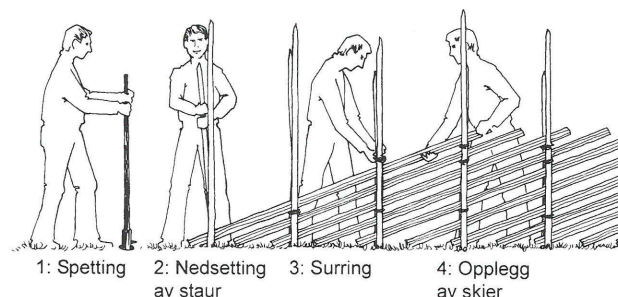

Fig. 51
Arbeidsgang ved oppsetting av skigard

peker mot åpningen kan fungere som ledemarkering, f.eks. ved rømning i tilfelle skogbrann. Dersom åpningen er underordnet, bør imidlertid ikke skiens retning endres, se fig. 56 a. I skrånende terreng er det mest praktisk å arbeide i motbakke. Det fører til at skiene peker ut mot dalen, og gir en penere skigard.

Retningen til skiene bør ikke endres over framtrekkende hjørner på skigarden. Nødvendige topp-mot-topp-hjørner som følge av rotender mot åpninger, bør legges til lite synlige steder.

52 Oppsetting av staur

Hull (0,3 – 0,4 m dype) til nedsetting av staur produseres på stedet med spett eller staurstang (spesialspett med bredere kon), innrettet med en lekt som har merke for stauravstand. Staurene settes ned i hullene med en kraftfull og bestemt nedadrettet bevegelse. Man setter først ned hovedstauren. Hjelpestauren settes deretter ved siden av, og slik at staurparet spriker litt.

I gardens lengderetning settes staurene i lodd, uavhengig av terrengfall. Ifølge noen lokale tradisjoner skal staurparet lene litt mot skiene, maksimalt så mye at vinkelen mellom staur og ski blir 90°. Når staurene lener seg litt mot skiene, vil garden ha mindre tendens til skadelig deformasjon ved stor snølast enn hvis staurene står i lodd. Staur i lodd gir imidlertid en penere gard. Hovedstauren settes på trykksiden av staurparet, beregnet ut fra sannsynlig horisontal belastning.

Det utføres forankringsprøving av hver staur etter nedsettelsen. Dersom stauren med letthet kan trekkes opp, må hullet utbedres med ytterligere spetting før stauren settes i hullet på ny. Forankringen kan forbedres ved å stampe i bakken rundt stauren, ev. ved å sette ned små stein i glipper mellom staur og jord.

Staurparets forankring og innspenning i bakken vil være kritisk for skigardens evne til å motstå horisontale laster. Fast, moldrik jord gir god motstand mot moment og godt hold mot uttrekking av strekkstauren.

53 Sammensurring

Surringens funksjon er dels å overføre vertikale laster fra skiene til staurparet, dels å sørge for samvirke i staurparet ved horisontal belastning av skigarden. Surringen må derfor stramme staurene godt sammen, se fig. 53 a.

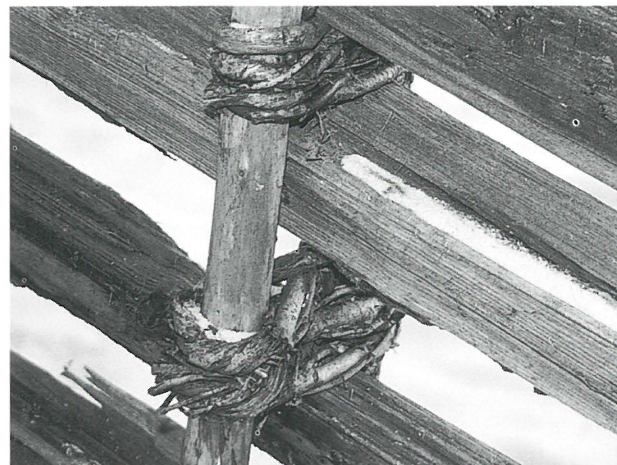

Fig. 53 a
Detaljfoto av surring

Surringen utføres av vidje eller svei som legges i åtte-tall rundt staurene, gjerne 4 – 5 runder. Man starter med å legge et tømmerstikk rundt hovedstauren med den tynne enden av sveiet. Sveiet legges med marg-siden mot staurene, og må derfor vris under leggingen. Den tykke enden er såpass stiv at det ikke er nødvendig å feste den, se fig. 53 b. Surringen slås til slutt sammen med øksehammeren ned mellom staurene.

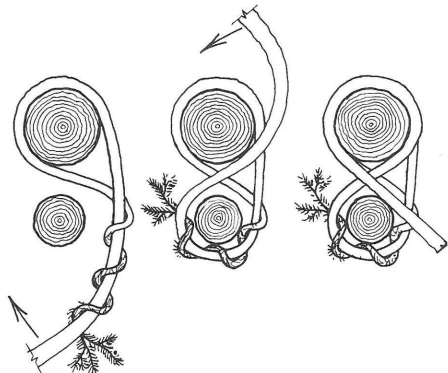

Fig. 53 b
Legging av svei

Oftest legger man tre til fire surringer på et staurpar. Den nederste surringen legges etter at to skier er lagt mellom staurene. Denne surringen heter purkesveiet fordi den hindrer griser og andre dyr fra å løfte skiene og kripe under. Dernest legges ev. en surring halvveis opp i garden for å holde staurene godt sammen. Til slutt legges surringer under de to-tre øverste skiene som passerer staurparet. Ved hjørner, avslutninger og andre spesielt belastede steder kan det være nødvendig å legge en surring under hver ski.

Surringene bør legges etter hvert som skiene kommer på plass, slik at man kan legge både surringene og skiene ovenfra og ned mellom staurene, og slipper å tre. Det medfører at surringene, selv om de bør legges stramme, ikke bør være strammere enn at det er mulig å legge en ny ski ned mellom staurene.

54 Opplegging av skier

Skiene legges løst mellom staurparene slik at toppenden hviler på bakken og rotenden hviler på en surring. Ved myke skier eller utsatte deler av skigarden kan det være behov for å legge flere surringer som støtte for skiene. Ved avslutninger, se pkt. 56, vil også toppenden hvile på en surring.

Skiene avsluttes normalt i jevn høyde. Geiter kan hoppe over skigarder av normal høyde. For å slippe å forhøye skigarden vesentlig, men samtidig stenge for geiter, kan man la enkelte skier være markert lengre enn resten.

Det er ulike meninger om ekte skier skal legges med barksiden opp eller ned. Hon legges med barksiden mot den mest synlige eller offentlige siden av skigarden, og skursiden mot den private siden.

55 Hjørner

Ekte skigarder kan utføres med to-staurs-hjørner, dvs. slik at skiene fra begge vanger legges annenhver inn i det samme staurparet. Staurene står som normalt med en staur på innsiden og en på utsiden av garden, se fig. 55 a.

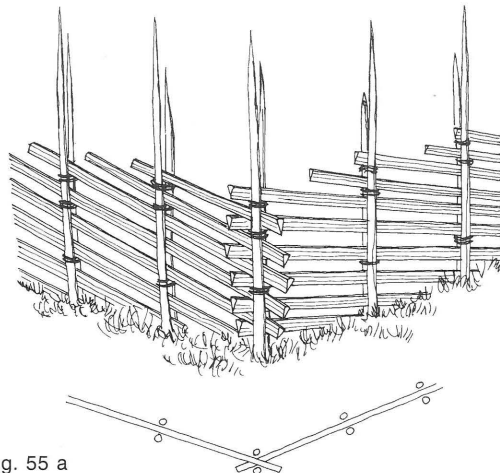

Fig. 55 a
To-staurs-hjørne

Ekte skigarder kan også utføres med tre-staurs-hjørner, dvs. slik at den ene vangen avsluttes i et staurpar, hvor den ene stauren sammen med den tredje danner et nytt staurpar for starten på den andre vangen, se fig. 55 b. Hongarder har mindre avstand mellom honene enn honens bredde, og må derfor utføres med tre-staurs-hjørner.

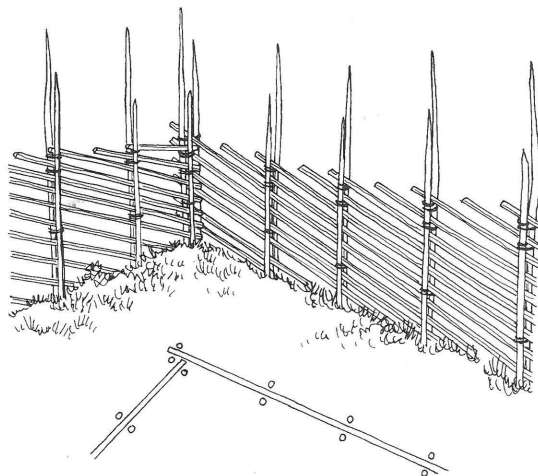

Fig. 55 b
Tre-staurs-hjørne

56 Avslutninger og åpninger

Skigarden må avsluttes, også mot åpninger, med stumper av skier og ekstra surringer, se fig. 56 a og b. Dersom åpninger skal kunne lukkes, er det viktig å utforme grinda i tråd med skigarden. Åpninger som sjelden blir brukt, kan stenges med et le; horisontale rajer lagt opp på to separate staurpar med opplagsstykker, se fig. 56 a. Grindstaurene kan gjerne være forbundet med skigarden. Åpninger som benyttes oftere, bør forsynes med hengslet grind festet til egne portstolper, se fig. 56 b. Skigarden bør avsluttes sentrisk imot portstolpene; forsøk på å skjule avslutningen av skigarden bak portstolpene faller sjelden heldig ut. Dersom skigarden er utsatt for en markert ensidig horisontal belastning, kan det likevel være en fordel å la skiene gå litt opp på siden av portstolpen, slik at stolpen støtter skigarden.

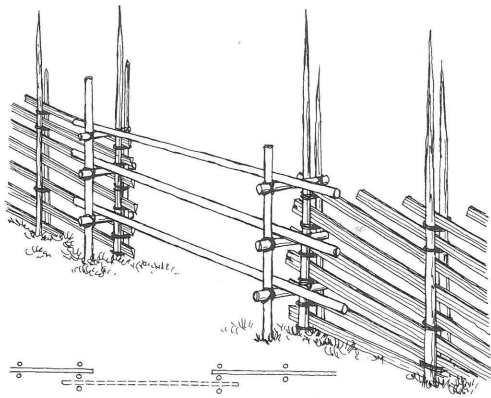

Fig. 56 a
Et le, en mindre brukt og mindre betydningsfull åpning

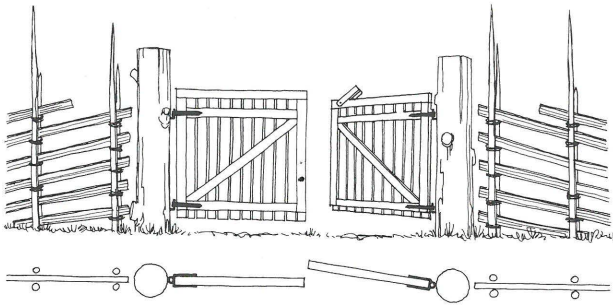

Fig. 56 b
Grind med hyppig bruk og større betydning

57 Passasjeinnretning uten åpning i skigarden

Har du ein skigard?

Å jau, du har nok ein, for alle har ein ting ein gjerne vil stengja ute, ein ting ein ikkje syna vil einkvar. Men desse stengsler treng ikkje vara, ein skigard kan du kliva om du vil. [727]

Det er utviklet ymse klatreinnretninger som letter personers passering av kontinuerlig skigard. Innretningene kan bestå av enkeltstein, krakker, bukker med trinn o.l. En enkel og elegant løsning er vist i fig. 57.

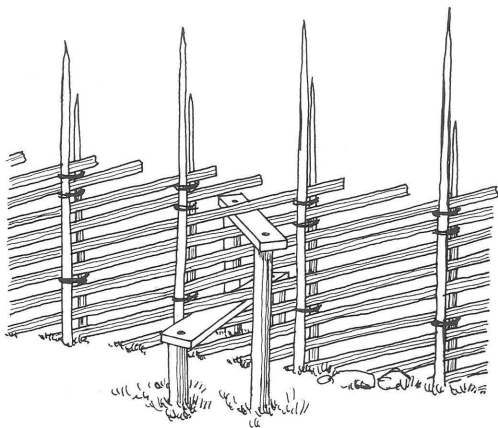

Fig. 57
Innretning for passasje av skigard

58 Kontroll av utførelsen

Etterkontroll av skigarden utføres best ved at skigarden prøveklatres av en voksen person. Man skal kunne klatre over skigarden uten at den svaier faretruende, og uten at surringer, staur eller skier ryker, se fig. 58.

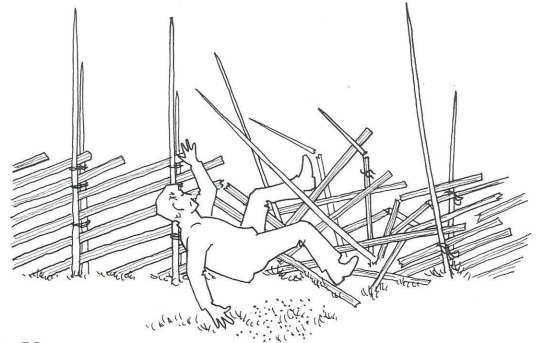

Fig. 58
Kontroll av skigard som viste seg ikke å være solid nok.

6 Vøling

61 Levetid

Ein skigard kan 'kje vara evig, veit du, kan aldri vara evig. [727]

Minimumsfaktoren for skigardens levetid er oftest den jordfestede enden på staurene. Med godt virke bør en skigard ha en levetid opp mot 50 år. Skigardens enkelte deler kan ofte gjenbrukes og slik få en levetid som er vesentlig lenger enn selve garden, se pkt. 65. På dette viset kan f.eks. einerhårk ha en levetid på ca. 200 år eller mer. Surringer av galvanisert ståltråd har ikke mer enn ca. 20 års forventet levetid.

62 Akselerert forfall

Man ønsker ofte at en skigard skal se gammel ut, uten at det går på bekostning av styrke og inngjerdende egenskaper. I løpet av et års tid vil solas UV-stråler gi trevirket en naturlig, sølvgrå patina. Det vil imidlertid ta mange år før mose og lav etablerer seg i nevneverdig grad. Her kan man hjelpe naturen ved å kline litt jord på trevirket. Påføringen vil ha minst skadevirkninger og størst effekt, både mycologisk og utseendemessig, dersom det gjøres på barksiden av skienes øvre ende hvis barksiden vender opp. Da vil barken holde seg fuktig relativt lenge etter nedbør, samtidig som bark- og bastlaget er næringsrikt. Skienes øvre ende er den tykkeste og står luftig til, og har derfor mest å gå på før konstruktiv svekkelse oppstår.

63 Reparasjon av enkeltskader

Ved enkeltskader som nedfallende trær, gjennombrudd av husdyr e.l. må brekte staur og skier erstattes med nye. For å bevare skigardens rytme bør gamle hull benyttes ved oppsetting av nye staur. Hullene kan ev. friskes opp med spett før oppsetting. Man kan tre nye skier inn på skrå ovenfra til erstatning for defekte skier. De nye skiene bør gattes noe for å lette inntreingen. Defekte surringer må erstattes, selv om det er vanskelig å legge gode surringer mellom eksisterende skier.

64 Utbedring

Etter en del år vil skigarder synke noe sammen. For å opprettholde høyden har det vært vanlig å legge en horisontal rad med skier eller hon mellom staurene og oppå skiene. Skigarden vil imidlertid bære tydelig preg av slik utbedring.

65 Renovering

Ved gjennomgripende renovering av skigarder må den gamle skigarden demonteres. Fortsatt brukbart virke sorteres fra for gjenbruk. Staur som har råtnet i jordenden, kan spisses på nytt og brukes om igjen dersom de er lange nok. Hovedstaur som har råtnet i jordenden, egner seg som «ny» hjelpestaur. Virke som ikke kan gjenbrukes, sorteres i fraksjoner for ved (ikke eller moderat soppangrepet) og kompostering (sterkt soppangrepet). Ny skigard settes opp etter beskrivelsen i pkt. 5, idet gjenbrukt og nytt virke blandes. Dersom de gamle staurene var angrepet av brunrâte, vil det være fordelaktig å velge ny lokalisering av staurhull da jordsmonnet rundt de gamle staurene sannsynligvis er infisert av råtesopp. Ved angrep av «sofrot», den vanligste råteformen på jordfestet treverk, er det ikke betenkelig å benytte de gamle staurhullene.

7 Referanser**71 Utarbeidelse**

Bladet er skrevet av Anders Kirkhus. Bladet er utarbeidet i anledning Byggforskerseriens 40-årsjubileum i 1998.

72 Kilder

- 721 Sandberg, Magnus. Gjerder før og nå. Heggenes, 1997
 722 Borgen, Bjørn Emil. En skigard blir til. Norsk Folkemuseum. Oslo, 1991
 723 Ljøsne, Anne Grete. Naturen og menneskeverket – vår gamle trearkitektur i nytt lys. Solum forlag. Oslo, 1993
 724 Schia, Erik (red.). De arkeologiske utgravinger i Gamlebyen, Oslo. Bind 6: Hus og gjerder. Alvheim & Eide. Øvre Ervik, 1989
 725 Schøning, Gerhard. Reise som gjennom en Deel af Norge i de Aar 1773, 1774, 1775 paa Hans Majestets Kongens Bekostning er giort og beskrevet af Gerhard Schøning. Gyldendal. København, 1778
 726 Forsøk utført i 1964–68 av forskerne Einar og Yngvar Vigerust og Bengt Rognerud

727 Jacobsen, Stanley. Skigardvise. Ås, 1974

728 Falk, Hjalmar og Torp, Alf. Etymologisk ordbog over det norske og det danske sprog. 1903 – 1906.

73 Direkte erfaringsoverlevering

Overføring av kunnskap ved muntlig overlevering og læring ved å jobbe sammen med erfarne skigardbyggere, er den beste kilden til selv å bygge gode skigarder.

Skigardvise (Stanley Jacobsen)

Heilt innåt skogen
 står det ein skigard, mosegrodd og grå.
 Han er til nedfalls, og søkk isaman,
 men som eit minnesmerke her han står.
 Ein gong var dette eit viktig stengsel
 som verna åkeren mot krøtterfot.

Refr.:

Ein skigard kan ikkje vara evig, veit du,
 kan aldri vara evig.

Ein gamal skigard
 som står og vitnar om ei svunnen tid,
 det er ei soge om gamal storleik
 – kamp mot naturen, kamp som er forbi.
 Nå vert det kjempa på andre frontar,
 men nye skigardar det har me lell.

Kva er ein skigard?

Ein skigard er så mange rare ting:
 Ei rad med stokkar sett som eit gjerde,
 eller eit stengsel i ditt eige sinn.
 Ein gamal fardom, eit raseskille,
 hat og misunning eller aversjon.

Kvar du så snur deg,
 det er ein skigard mellom før og nå.
 Ein skigard er som ei landegrense,
 ein skigard er eit stengsel for dei få.
 Eit hat i hjarta, eit klasseskille,
 ein sjalusi, ein uvissheit, ein krig.

Har du ein skigard?

Å jau, du har nok ein, for alle har
 ein ting ein gjerne vil stengja ute,
 ein ting ein ikkje syna vil einkvar.
 Men desse stengsler treng ikkje vara,
 ein skigard kan du kliva om du vil.

Avslutning av skigard mot grind. Her peker ikke skiene mot grinda fra begge sider fordi hensynet til skråbakken veier tyngre.
 Foto: Valdresskigard ANS